

Ks. ROBERT KANTOR

Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
Kraków

Świadek bierzmowania w Kodeksie Jana Pawła II. Niektóre uwagi na kanwie kan. 893

Streszczenie: W *Kodeksie prawa kanonicznego* zawarto informacje nt. kwalifikacji niezbędnych do bycia świadkiem bierzmowania. Są to: ukończenie 16 lat, bycie katolikiem, bierzmowanym i przyjęcie sakramentu Najświętszej Eucharystii oraz prowadzenie życia zgodnego z wiarą i odpowiadającego funkcji, jaką ma pełnić. Osoba taka powinna być wolna od jakiegokolwiek kary kanonicznej, zgodnie z prawem wymierzonej lub deklarowanej. Świadek bierzmowania nie jest zatem „figurantem”, ale osobą uprzywilejowaną, która dostępuje zaszczytu towarzyszenia młodemu człowiekowi na drodze doskonałości chrześcijańskiej. Stąd świadków bierzmowania również należy duszpastersko przygotować do liturgii i pełnienia obowiązków wiary, wśród których najistotniejsze dotyczą podjętych zobowiązań wobec bierzmowanego i odpowiedzialności za jego życie religijne.

Słowa kluczowe: sakrament, sakrament bierzmowania, świadek bierzmowania.

Sakrament bierzmowania wraz z chrztem i Eucharystią należą do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego. Jego przyjęcie jest konieczne jako dopełnienie łaski chrztu. Ustawodawca kościelny zaleca, by wedle możliwości bierzmowanemu towarzyszył świadek. Zgodnie z kodeksem Jana Pawła II z 1983 r., chrzestni oraz świadkowie bierzmowania określani zostali tym samym słowem łacińskim *patrini*. Polski przekład nie oddaje dobrze rzeczywistości przedstawionej w kan. 893 *Kodeksu prawa kanonicznego* (dalej *KPK*), tłumacząc łaciński termin *patrinus* jako *świadek*. Tym samym słowem w innym miejscu określono *chrzestnego* – choć jego istotną funkcją nie jest bycie tylko świadkiem (*testis*) bierzmowania, by w razie potrzeby zaświadczyć o jego przyjęciu, jak jest np. w przypadku świadka zawarcia małżeństwa¹. Słowo

¹ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego. Edycja Polska na podstawie wydania hiszpańskiego*, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 678-679.

patrini podpowiada nam, że funkcja świadka bierzmowania nie ogranicza się jedynie do zaświadczenia o tym wydarzeniu. Zadanie świadka bierzmowania jest o wiele szersze i w pewnym sensie uzupełnia zadania rodziców bierzmowanego. Świadek bierzmowania jest reprezentantem wspólnoty Kościoła i poręczycielem przyjmowanego sakramentu. Ma on być dla bierzmowanego wzorem życia zgodnego z wyznawaną wiarą. Niestety w praktyce obserwujemy w tym względzie wiele przypadkowości i „wybierania” świadka spośród osób oddalonych od wspólnoty Kościoła, którzy wcale lub w znikomym stopniu zdają sobie sprawę z tej misji. Kard. Ratzinger wypowiadając się o bierzmowaniu mówi: „w akcie bierzmowania można widzieć przejaw faktu, że bierzmowany odtąd jest w pełni odpowiedzialnym, aktywnym członkiem Kościoła. Dlatego od pewnego czasu przyjęło się określać bierzmowanie jako sakrament dojrzałości”². Świadek bierzmowania powinien towarzyszyć bierzmowanemu na tej drodze dojrzałości.

Niniejszy artykuł podejmuje problematykę związaną właśnie z misją świadka bierzmowania i ma na celu zwrócenie uwagi na prestiż i doniosłość tej funkcji. Innymi słowy opracowanie pozwoli na udzielenie odpowiedzi na pytanie: kto może być świadkiem bierzmowania. W tym miejscu proponuję kilka wstępnych uwag dotyczących sakramentu bierzmowania.

1. Sakrament bierzmowania w ujęciu kanonicznym

Rzeczownik *bierzmowanie* pochodzi od czasownika *bierzmować*. Termin ten wywodzi się z języka czeskiego *birmovati* w XIII w., *birmovani* w XIV w. Stąd też polskie *byrzwowanye*, *byrzwowanie* w XV w. i *birzmowanie* w XVI w. Wyraz czeski *birmovati* wywodzi się z dawnego języka niemieckiego *firmon*, dziś *firmen* a to z kolei z łaciny *firmare*, *confirmare*³. *Katechizm Kościoła katolickiego* podaje, iż nazwa bierzmowanie (*confirmatio*) sugeruje, że sakrament ten utwierdza chrzest i równocześnie umacnia łaskę chrzcielną⁴.

Kan. 879 *KPK*⁵ opiera się przede wszystkim na nauczaniu Soboru Watykańskiego II, a konkretnie na konstytucji apostolskiej *Lumen gentium*, gdzie czytamy: „Przez sakrament bierzmowania (wierni) jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze mocniej zobowiązani są, jako prawdziwi świadkowie Chrystusowi do szerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz do bronięcia jej”⁶. Kodeks w kan. 879

² *Bóg i świat. Rozmowa Petera Seewalda z kardynałem Josephem Ratzingerem*, Kraków 2005, s. 371.

³ A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1957, s. 26.

⁴ Por. *Katechizm Kościoła katolickiego*, nr 1297.

⁵ „Sakrament bierzmowania, który wyciska charakter i przez który ochrzczeni, postępując na drodze chrześcijańskiego wtajemniczenia, są ubogacani darem Ducha Świętego i doskonale łączą się z Kościołem, umacnia ich i ściślej zobowiązuje, by słowem i czynem byli świadkami Chrystusa oraz szerzyli wiarę i jej bronili”.

⁶ *Lumen gentium*, nr 11.

mówi o wyciśnięciu przez sakrament bierzmowania charakteru. Ten charakter sakramentalny z racji przyjętego sakramentu bierzmowania można określić jako pewien znak duchowy, niezniszczalny. Podkreśla to *Katechizm Kościoła katolickiego*, który uczy: „Sakramentu bierzmowania, podobnie jak chrztu, którego jest dopełnieniem, udziela się tylko jeden raz. Wyciska on w duszy niezatarte duchowe znamię, «charakter», który jest znakiem, że Jezus Chrystus naznaczył chrześcijanina pieczęcią swego Ducha, przyoblekając go mocą z wysoka, aby był Jego świadkiem”⁷.

W sakramencie bierzmowania udzielony jest ochrzczoneму jako dar Duch Święty. Zstąpienie Ducha Świętego na Jezusa, kiedy Jan udzielał Mu chrztu, było znakiem, że jest On Mesjaszem, Synem Bożym. Jezus poczęty za sprawą Ducha Świętego urzeczywistnia całe swoje życie i całe swoje posłanie w pełnej jedności z Duchem Świętym. Ta pełnia Ducha nie miała pozostać jedynie udziałem Mesjasza, ale miała być udzielona całemu ludowi chrześcijańskiemu⁸.

Chrzest powoduje duchowe odrodzenie, udoskonala w tym, co dotyczy zwyczajnego życia chrześcijańskiego. Natomiast bierzmowanie, w którym jest dany Duch Święty, doskonali w tym, co jest najtrudniejsze w życiu, tzn. do wyznawania Chrystusa nawet w przypadku zagrożenia prześladowaniem. Do bierzmowanych, jako dojrzałych duchowo, należy publiczne wyznanie wiary⁹. W sakramencie bierzmowania wiara jest umacniana, a bierzmowany otrzymuje władzę, która odnosi się do zbawienia innych, głoszenia wiary wobec obojętnych i wszelkiego nauczania i działania publicznego¹⁰.

Kan. 879 stwierdza, że wierny dzięki sakramentalnemu charakterowi bierzmowania, zawiązuje doskonalsze więzy z Kościołem. Sakrament chrztu włącza do wspólnoty Ludu Bożego i ochrzczeni osiągają zaledwie najniższy stopień w społeczności chrześcijańskiej. Bierzmowani zaś osiągają wyższy stopień w Kościele. Wzrasta ich pozycja prawna i zwiększają się również ich zobowiązania. To bardziej wiąże ich z Kościołem¹¹.

Bierzmowanie łączące z Kościołem, daje nie tylko prawa, ale też i zobowiązuje do pracy nad rozwojem społeczności kościelnej. Bierzmowani, jako świadkowie Chrystusa są zobowiązani do szerzenia wiary słowem i czynem oraz do jej obrony. Wyraża to jasno Dekret Soboru Watykańskiego II o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus* kiedy poucza: „wyznawcy Chrystusa, gdziekolwiek się znajdują, są zobowiązani tak ukazywać świadectwem słowa i przykładem życia nowego człowieka, przyobleczonego przez chrzest

⁷ *Katechizm Kościoła katolickiego*, nr 1304

⁸ M. Pastuszko, *Sakrament bierzmowania*, Kielce 2005, s. 21.

⁹ „Bierzmowany otrzymuje moc publicznego wyznawania wiary w Chrystusa, jakby na zasadzie obowiązku (*quasi ex officio*)”. *Katechizm Kościoła katolickiego*, nr 1305.

¹⁰ Por. A. L. Szafranski, *Z badań nad charakterem sakramentalnym bierzmowania*, „Roczniki teologiczno-kanoniczne”, 1955, nr 2, s. 55.

¹¹ M. Pastuszko, *dz. cyt.*, s. 23.

i działanie Ducha Świętego, który umocnił ich w sakramencie bierzmowania, aby inni widząc ich dobre czyny, chwalili Ojca i pełniej pojęli prawdziwy sens życia ludzkiego i powszechną więź wspólnoty ludzkiej”¹².

W tej perspektywie warto jeszcze postawić pytanie dotyczące praktyki, tzn. czy rzeczywiście młodzież przyjmująca sakrament bierzmowania jest świadoma tego, o czym wcześniej (w sposób teoretyczny) wspomniałem. Odpowiedzi na to pytanie trafnie udziela ks. prof. Zbigniew Janczewski, który w jednym z artykułów¹³ zastanawia się, czy nie jest tak, że w praktyce sakrament bierzmowania jest „pożegnaniem z Kościołem”? Autor powołując się na II Polski Synod Plenarny stwierdza, iż faktem jest, że większość młodzieży w naszym kraju przystępuje do sakramentu bierzmowania. Wielu jednak z młodych ludzi nie kojarzy go z sakramentem dojrzałości chrześcijańskiej oraz nie widzi jego związku z chrztem i Eucharystią. Jest to spowodowane słabym ich udziałem w życiu Kościoła, brakiem odpowiedniej katechezy parafialnej na temat bierzmowania i jego konsekwencji dla życia chrześcijanina. Stąd też – jak zauważają niektórzy duszpasterze – wielu z młodych odchodzi potem od Wspólnoty, powracając do niej na chwilę, przy zawieraniu sakramentu związku małżeńskiego. Kluczem do rozwiązania tego problemu jest właściwe zrozumienie pojęcia „dojrzałości chrześcijańskiej” w kontekście przyjmowanego sakramentu bierzmowania¹⁴.

By zakończyć prezentację kanonicznej definicji sakramentu bierzmowania, warto przytoczyć jeszcze definicję tego sakramentu podaną przez ks. prof. Leszka Adamowicza: „Bierzmowanie jest to sakrament, w którym Duch Święty umacnia chrześcijanina, aby wiarę swoją mężnie wyznawał, bronił jej i według niej żył. Jednym słowem można określić tę postawę mianem świadectwa”¹⁵.

2. Kanoniczne wymogi stawiane świadkowi (chrzestnemu) bierzmowania

Po tym ogólnym spojrzeniu na sakrament bierzmowania w kodeksie Jana Pawła II możemy postawić pytanie dotyczące kwalifikacji świadka tego sakramentu. Zagadnienie to zostanie ujęte w dwóch punktach. Najpierw przedkodeksowe ujęcie tego tematu a następnie aktualna nauka Kościoła na ten temat.

¹² *Ad gentes divinitus*, nr 11.

¹³ Z. Janczewski, *Bierzmowanie – sakrament chrześcijańskiej dojrzałości czy pożegnanie z Kościołem?*, „Prawo Kanoniczne” 2008, nr 3-4, s. 209-225.

¹⁴ *Tamże*, s. 218.

¹⁵ L. Adamowicz, *Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych według Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*, Lublin 1999 s. 84.

2.1. Kwalifikacje świadka bierzmowania przed kodeksem z 1983 r.

Warunki, jakie były stawiane wobec świadków bierzmowania kształtowały się przez długie lata. Najstarszy przepis w tej materii pochodzi z 813 r. z synodu w Chalons i dotyczy kobiet, które podstępnie stawały się świadkami bierzmowania własnych dzieci w celu zaciągnięcia przeszkody w stosunku do własnych mężów. Synod postanawiał, że kobieta, która dopuści się takiego przestępstwa, winna pokutować aż do swojej śmierci i nie uzyska separacji od swojego małżeństwa¹⁶. Z powyższego przepisu można wysnuć wnioski, że matka ani ojciec nie mogli być świadkami przy bierzmowaniu swoich dzieci.

W I tysiącleciu Kościoła prawo synodalne zakazywało spełniania funkcji świadka przy bierzmowaniu tym wiernym, którzy sami nie są ochrzczeni i bierzmowani. Instrukcja z 4 maja 1774 r. Kongregacji Rozkrzewiania Wiary wymagała, aby dopuszczano do pełnienia funkcji świadka bierzmowania osoby, które miały ukończone 14 lat, same były wcześniej bierzmowane oraz żeby świadek pełnił tę funkcję tylko dla jednego bierzmowanego. Dnia 3 stycznia 1871 r. Kongregacja św. Oficjum zajęła się schizmatykami i dołączając do nich heretyków wyjaśniła, że tak schizmatycy jak i heretycy nie mogą spełniać funkcji świadka bierzmowania ani osobiście, ani przez pełnomocnika, ani sami, ani razem z katolikiem. Katolikom zaś nie wolno tej funkcji spełniać przy bierzmowaniu udzielanym w obrządku niekatolickim¹⁷.

Kodeks prawa kanonicznego z 1917 r. rozróżniał między warunkami wymaganymi do ważności spełniania funkcji świadka bierzmowania i warunkami, od których zależy godziwość spełniania tej funkcji¹⁸. I tak kan. 795 *KPK* z 1917 r. w nr. 1-5 wyliczał te warunki, bez spełnienia których nie można było być świadkiem bierzmowania. Kan. 795 postanawia:

- by świadek bierzmowania sam był bierzmowany, miał używanie rozumu oraz intencję spełniania tego obowiązku¹⁹;
- świadek bierzmowania nie może być zapisany do żadnej sekty heretyckiej lub schizmatycznej lub podlegać którejś z kar wyliczonych w kan. 765 nr 2 po wyroku stwierdzającym albo skazującym. Tymi karami są: ekskomunika, infamia

¹⁶ „Dictum est nobis, quasdam feminas desidiose, quasdam vero fraudulenter, ut a viris suis separentur, propriis filios coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Unde hoc dignum duximus, ut, si qua mulier filium suum desidia aut fraude aliqua coram episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam suam aut propter fraudem, quamdiu vivat, penitentiam agat: a viro tamen suo non separetur”. I. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum*, t. XIV, col. 99, c. 4 C. XXX q. 40.

¹⁷ M. Pastuszko, *dz. cyt.*, s. 360-361. Zob. także T. Pawluk, *Bierzmowanie w świetle postanowień Soboru Watykańskiego II i posoborowego prawa kanonicznego*, „Prawo kanoniczne” 1977, nr 20, s. 177-193.

¹⁸ Por. F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchownych*, Opole 1958, t. 2, s. 20-21.

¹⁹ „Sit ipse quoque confirmatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi”. *Kodeks Prawa Kanonicznego* (dalej: *KPK*) 1917, kan. 795,1.

prawna, wykluczenie od spełniania aktów prawnych, depozycja lub degradacja duchownego²⁰;

- świadkiem bierzmowania nie może być ojciec, matka, względnie małżonek przyjmującego sakrament bierzmowania. Racją jest tutaj pokrewieństwo duchowe przyjmującego sakrament bierzmowania²¹;
- świadek bierzmowania powinien być wyznaczony przez bierzmowanego, jego rodziców lub opiekunów, a gdy rodziców i opiekunów nie ma, lub nie chcą tego uczynić, przez szafarza lub proboszcza²²;
- świadek bierzmowania winien w chwili bierzmowania prawą ręką dotykać osobiście lub przez pełnomocnika prawego ramienia bierzmowanego, stojąc za nim. Nie jest to wymóg do ważności sakramentu bierzmowania, ale do spełniania funkcji przez świadka bierzmowania z pozytywnego przepisu prawa²³.

W dalszej kolejności *KPK* z 1917 r. wylicza normy, które należy mieć na uwadze, żeby świadek bierzmowania spełniał swoje zadanie nie tylko ważnie, ale i godziwie. Do tych norm należą:

- świadek bierzmowania powinien być osobą różną od chrzestnego²⁴. Do tej reguły dopuszczano dwa wyjątki: po pierwsze, gdy zdaniem szafarza przemawiała za tym rozumna przyczyna (nie musiała ona być poważna); po drugie, gdy bierzmowania udzielało się zaraz po chrzcie;
- świadek bierzmowania powinien być tej samej płci co bierzmowany²⁵. Od tej reguły szafarz mógł odstąpić mając słuszną przyczynę. Rację istnienia tej normy Pontyfikał Rzymski widział w większej stosowności dotykania, podczas obrzędu bierzmowania, mężczyzny przez mężczyznę i kobiet przez kobietę, a nie przeciwnie;
- nie może ktoś godziwie wypełniać funkcji świadka bierzmowania, jeśli nie odpowiada warunkom postawionym w kan. 766, do godziwego spełniania funkcji chrzestnego²⁶. Musi zatem osiągnąć wiek 14 lat życia, nie być przestępcą, znać zasady wiary, nie być nowicjuszem lub zakonnikiem po złożeniu ślubów, nie może mieć przyjętych święceń.

²⁰ „Nulli haereticae aut schismaticae sectae sit adscriptus, nec ulla ex poenis de quibus in can. 765, n. 2 per sententiam declaratoriam aut condemnatoriam notatus”. *KPK* 1917, kan. 795,2.

²¹ „Non sit pater, mater, cconiux confirmandi”. *KPK* 1917, kan. 795,3.

²² „A confirmando eiusve parentibus vel tutoribus vel, hi si desint aut renuant, a ministro vel a parrocho sit designatus”. *KPK* 1917, kan. 795,4.

²³ „Confirmandum in ipso confirmationis actu per se vel per procuratorem physice tangat”. *KPK* 1917, kan. 795,5.

²⁴ „Ut quis licite ad patrini munus admittatur, oportet: Sit alius a patrino baptisimi, nisi rationabilis causa, iudicio ministri, aliud suadeat, aut statim post baptismum legitime confirmatio conferatur”. *KPK* 1917, kan. 796,1.

²⁵ „Ut quis licite ad patrini munus admittatur, oportet: Sit eiusdem sexus ac confirmandus, nisi aliud ministro in casibus particularibus ex rationabili causa videatur”. *KPK* 1917, kan. 796, 2.

²⁶ „Ut quis licite ad patrini munus admittatur, oportet: Serventur praeterea praescripta can. 766”. *KPK* 1917, kan. 796,3.

Jak wynika z powyższych ustaleń KPK z 1917 r., warunki stawiane do godziwego wypełniania funkcji świadka bierzmowania były znacznie większe niż warunki stawiane do godziwego wypełniania roli chrzestnego. Kongregacja Sakramentów w dniu 25 listopada 1925 r. wydała Instrukcję w sprawie chrzestnych, świadków bierzmowania i pokrewieństwa duchowego²⁷. W sprawie świadków bierzmowania przypomina, aby biskup polecił każdemu świadkowi bierzmowania instruowanie bierzmowanego, by unikał zła i czynił dobro oraz nauczył bierzmowanego modlitwy „Wierzę w Boga”, „Ojcze nasz” i „Zdrowaś Maryjo”. Instrukcja ponadto przypomina o zobowiązaniach świadka bierzmowania z kan. 797²⁸.

W dniu 15 lutego 1975 r. Kongregacja Kultu Bożego udzieliła odpowiedzi na pytanie, czy powołanie świadka bierzmowania jest konieczne. Kongregacja stwierdziła, że poza przypadkiem nadzwyczajnym, świadka bierzmowania należy powoływać. Wypada, by świadkiem tym był ktoś z rodziców chrzestnych. Biskup w poszczególnych przypadkach może się zgodzić, by świadka bierzmowania nie było²⁹.

Zanim przejdziemy do omówienia aktualnych wytycznych odnośnie kwalifikacji świadka bierzmowania, poniżej zostaną wymienione cztery warunki zawarte w Schemacie na temat Sakramentów z 1975 r. dotyczące tego, kto może pełnić funkcję świadka bierzmowania. Kandydat na świadka bierzmowania powinien spełniać następujące wymogi:

- być bierzmowanym, posiadać używanie rozumu i wolę spełniania tej funkcji;
- być katolikiem i nie podlegać żadnej karze, o której wspomina kan. 27, n. 3 (jest to norma dotycząca chrzestnych i kandydaci na chrzestnych nie mogą być ekskomunikowani wyrokiem lub dekretem obciążającym lub deklarowanym, czy karą usunięcia ze stanu duchownego względnie inną karą, która wyklucza od udziału w kulcie publicznym);
- nie być ojcem, matką lub współmałżonkiem kandydata do bierzmowania;
- być wybranym przez samego przyjmującego sakrament bierzmowania lub przez jego rodziców czy opiekunów, a w przypadku ich braku, przez szafarza.

Nad powyższym Schematem odbyła się dyskusja i tak według Schematu z 1978 r. żeby ktoś pełnił funkcję świadka bierzmowania, powinien:

- mieć 16 lat skończone, chyba że poważna racja doradza coś innego;
- być katolikiem bierzmowanym, po przyjęciu Komunii św. i mieć wolę pełnienia tej funkcji;
- nie podlegać żadnej karze kanonicznej nałożonej lub deklarowanej;
- być dostatecznie pouczonym o nauce Kościoła katolickiego;
- być wybranym do pełnienia tej funkcji przez samego kandydata do bierzmowania lub jego rodziców czy tych, którzy ich zastępują, a w przypadku

²⁷ Sacra Congregatio de Disciplina Sacramentorum, De patrinis baptismatis, „Acta Apostolicae Sedis” 1926, nr 18, s. 44-47.

²⁸ Tamże, s. 45.

²⁹ Por. X. Ochoa, *Leges Ecclesiae*, Roma 1980, t. 5, nr 4361, k. 6992.

ich braku przez samego szafarza. W § 2 dodano: „Wypada, aby świadkiem bierzmowania był chrzestny”³⁰.

2.2. Aktualne wymogi stawiane świadkom bierzmowania

Kan. 893 stwierdza: „§ 1. Ten może spełniać zadanie świadka, kto wypełnia warunki określone w kan. 874. § 2. Wypada, aby świadkiem był ktoś z chrzestnych bierzmowanego”. Jak możemy zauważyć, norma kan. 893 nie określa wymogów stawianych świadkowi bierzmowania. W tej materii kanon odsyła do kan. 874, gdzie zostały przedstawione wymogi pod adresem chrzestnych. Mając to na uwadze świadkiem bierzmowania może być ten, kto:

- jest wyznaczony przez przyjmującego bierzmowanie (jeśli jest to możliwe), jego rodziców, tego kto ich zastępuje, a gdy ich nie ma, przez proboszcza lub szafarza sakramentu bierzmowania. Na pierwszym miejscu wymienia się przyjmującego bierzmowanie, ponieważ w Kościele katolickim bierzmowania udziela się zwykle nie dzieciom, ale młodzieży wyrosłej z dzieciństwa. Tacy zaś sami mogą wybrać sobie świadka bierzmowania;
- posiada wymagane do tego kwalifikacje oraz intencję pełnienia tego zadania. Funkcja świadka łączy się z pewnymi zobowiązaniami, a te będzie mógł wykonywać ten, kto je przyjmie, stąd należy zapytać świadka, czy ma wolę przyjęcia tej funkcji;
- ma ukończony 16 rok życia, chociaż biskup diecezjalny może określić inny wiek, a nawet proboszcz czy szafarz mogą dla słusznej przyczyny dopuścić wyjątek w tym względzie. Według Instrukcji Duszpasterskiej Episkopatu Polski z dnia 14-15 grudnia 1977 r. w Polsce wystarczy 15 lat³¹;
- jest katolikiem, po Pierwszej Komunii św., bierzmowanym, prowadzi życie zgodne z wiarą i odpowiadające tej ważnej funkcji. Jak widać, wśród wymogów kanonicznych do bycia świadkiem bierzmowania kodeks wymienia wymóg bycia katolikiem. Czy oznacza to, że ochrzczony niekatolik w żadnym przypadku nie może być świadkiem bierzmowania? W tym miejscu należy odwołać się do *Dyrektorium ekumenicznego*. W pracach przygotowawczych nad kan. 874 KPK zgłoszono propozycję, aby ochrzczony prawosławny mógł być dopuszczony do bycia chrzestnym, a pozostali niekatolicy jako świadkowie. Niestety propozycja ta została odrzucona. W *Kodeksie kanonów Kościołów Wschodnich* w kan. 685 § 3 czytamy, że dopuszcza się do roli chrzestnego chrześcijan prawosławnych razem z chrzestnym katolikiem („Iusta de causa licet admittere christifidelem alicuius Ecclesiae orientalis acatholicae ad munus patrini, sed semper simul cum patrino catholico”). Na temat dwóch wspomnianych wyżej przypadków zabiera głos *Dyrektorium ekumeniczne*, w którym czytamy: „Katolicka koncepcja jest taka, że rodzice chrzestni,

³⁰ „Communicaciones” 1978, nr 10, s. 83-84.

³¹ *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1993*, Lublin 1994, s. 18.

w sensie liturgicznym i kanonicznym, powinni być członkami Kościoła lub Wspólnoty eklezjalnej, w której chrzest jest sprawowany. Nie tylko bowiem biorą na siebie odpowiedzialność za chrześcijańskie wychowanie osoby ochrzczonej (lub bierzmowanej) jako rodzice lub przyjaciele, ale są także przedstawicielami wspólnoty wiary, poręczycielami wiary kandydata i jego pragnienia komunii eklezjalnej. Niemniej, opierając się na chrzcie wspólnym, jak też ze względu na więzy rodzinne lub przyjacielskie, osoba ochrzczona, która przynależy do innej Wspólnoty eklezjalnej, może być dopuszczona jako świadek chrztu, ale tylko razem z chrzestnym katolickim. Katolik może spełniać taką samą rolę wobec osoby mającej przyjąć chrzest w innej Wspólnocie eklezjalnej. Ze względu na ścisłą komunię istniejącą między Kościołem katolickim i wschodnimi Kościołami prawosławnymi, wolno dla słuszych powodów dopuścić wiernego wschodniego do pełnienia roli chrzestnego obok chrzestnego katolickiego (lub matki chrzestnej katolickiej) w chrzcie dziecka lub dorosłego katolika pod warunkiem jednak wystarczającego zabezpieczenia edukacji ochrzczonego oraz wiedzy o tym, że dany chrzestny nadaje się do tej roli. Rolę chrzestnego w chrzcie udzielanym w prawosławnym Kościele wschodnim może pełnić katolik, o ile został zaproszony. W tym przypadku obowiązek czuwania nad wychowaniem chrześcijańskim spoczywa w pierwszym rzędzie na chrzestnym (lub chrzestnej) będącym członkiem Kościoła, w którym dziecko zostało ochrzczone³². Zatem – mając na uwadze powyższe dyrektywy – nie stoi nic na przeszkodzie, by prawosławny mógł być świadkiem bierzmowania. Skoro kandydaci na świadków bierzmowania winni być katolikami wyznającymi swą wiarę życiem zgodnym z nauką Kościoła, nie może dziwić fakt, że nie dopuszcza się do pełnienia tej funkcji osób żyjących w związkach niesakramentalnych³³, czy młodzieży, która odmawia uczestnictwa w katechizacji, mimo że ze względu na swój wiek i naukę w szkole średniej powinna w niej uczestniczyć. Kolejnym kodeksowym wymogiem bycia świadkiem bierzmowania jest prowadzenie życia zgodnego z wiarą i odpowiadającego tej ważnej funkcji. Warto zatem odpowiedzieć sobie na pytanie, czy np. osoby żyjące w związkach homoseksualnych mogą być świadkami bierzmowania? Odpowiedź jest zdecydowanie negatywna. Nie mogą być. Nie wolno być świadkiem bierzmowania nikomu, kto żyje w trwałej okazji do grzechu – ani osobom żyjącym w związkach niesakramentalnych, ani narzeczonym, którzy już przed ślubem mieszkają razem, ani tym wszystkim, których praca zawodowa zobowiązuje do deptania Bożych przykazań. Jeżeli natomiast proboszcz zorientuje się, że kandydat na świadka bierzmowania żyje w trwałej okazji do grzechu, powinien – z szacunkiem dla tej osoby – poprosić ją o to, żeby jednak funkcji świadka bierzmowania nie podejmowała;

³² Papieska Rada ds. Jedności Chrześcijan, „Dyrektorium ekumeniczne” z dn. 25 marca.1993, nr 98.

³³ Por. R. Kantor, *To Bóg jest miłością a nie miłość bogiem*, Tarnów 2009, s. 53–60.

- nie jest ojcem lub matką przyjmującego bierzmowanie. Zastanawiano się, czy nie zezwolić ojcu lub matce na przedstawienie swojego dziecka do bierzmowania. Aktualna praktyka nie zezwala rodzicom na spełnianie funkcji świadka bierzmowania³⁴;
- być wolnym od jakichkolwiek kar kościelnych, zgodnie z prawem wymierzonych czy deklarowanych (np. ekskomuniki za przerwanie ciąży). Nie wystarczy zaciągnięcie kary kanonicznej, a wymagane jest wymierzenie lub deklaracja tej kary kanonicznej³⁵.

Gdy chodzi o zobowiązania świadków, to odpowiadają one zobowiązaniom bierzmowanego, który ma słowem i czynem świadczyć o Chrystusie, winien bronić wiary i starać się o jej rozpowszechnianie. Ta jego działalność może wywołać prześladowanie bierzmowanego. Właśnie w tym ma go wspierać świadek bierzmowania. Jednak pierwszeństwo w tej sprawie mają rodzice bierzmowanego i jego duszpasterze, szczególnie proboszcz³⁶.

3. Świadek bierzmowania – postać uprzywilejowana a nie figurant

Zdaniem wielu duszpasterzy dobór świadków bierzmowania w wielu wypadkach odbywa się na zasadzie pokrewieństwa, związków przyjacielskich, bądź też bierze się pod uwagę – tak jak przy rodzicach chrzestnych – zamożność tych osób, aby zapewnić doczesny byt młodzieńcowi. Brakuje natomiast często odniesienia religijnego, nie mówiąc o poziomie wiary i zaangażowania we wspólnocie Kościoła. Ileż bywa nieporozumień w tym względzie, kiedy pada pytanie duszpasterza, czy kandydaci na świadka bierzmowania to ludzie wierzący i praktykujący. Życie uczy, że wydawane zaświadczenia w tym względzie nie oddają w pełni obrazu ludzi mających podjąć ciężar towarzyszenia w życiu religijnym bierzmowanego.

Co zatem zrobić, aby ta sytuacja uległa zmianie? Potrzeba dzisiaj uczciwej katechezy i uświadamiania świadków bierzmowania o odpowiedzialności z przyjętej funkcji. Wydaje się, że nie można mówić o tym tylko przy okazji bierzmowania, ale temat ten powinien pojawiać się często w przepowiadaniu duszpasterzy. Odpowiednia zatem formacja już samych dzieci, również młodzieży i starszych, dają jakąś gwarancję, że funkcje i zadania świadków bierzmowania zostaną potraktowane w duchu Ewangelii, w poczuciu

³⁴ W razie braku odpowiedniego świadka rodzice sami mogą przedstawić swoje dziecko do bierzmowania. Por. *Obrzęd bierzmowania według Pontyfikatu Rzymskiego*, Katowice 1975 (Wstęp, nr 5).

³⁵ T. Rincón-Pérez, *Comentario al c. 893*, w: *Comentario Exegético al Código de Derecho Canónico*, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Ocaña-Rodríguez, Pamplona 1997, t. III/1, s. 569.

³⁶ Por. M. Pastuszko, *dz. cyt.*, s. 359; J. Krzywda, *Komentarz do kan. 893 KPK*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. W. Góralski i in., Poznań 2011, t. III/2, s. 81.

odpowiedzialności za ten dar towarzyszenia w umacnianiu wiary bierzmowanego. Może to uczynić tylko ten, kto sam wierzy, jest prawdziwym świadkiem wiary w swoim życiu i dobrze rozumie ciężar zadania, jakie złożone zostało na jego barki. Badane świadectwa starożytności chrześcijańskiej pokazały nam, że najważniejsze dla wspólnoty pierwotnego Kościoła było danie gwarancji, że dziecko lub też człowiek dorosły będzie postępował na drodze ucznia Chrystusa. Należy zatem powrócić do korzeni³⁷.

Świadków bierzmowania również należy duszpastersko przygotować do liturgii i pełnienia obowiązków wiary, wśród których najistotniejsze dotyczą podjętych zobowiązań wobec bierzmowanego i odpowiedzialności za jego życie religijne³⁸. Świadców bierzmowania to nie figuranci w liturgii i życiu przyjmującego bierzmowanie, ale mają bowiem pobudzać bierzmowanego do prawdziwej i żywej wiary, tym bardziej, że zobowiązali się publicznie wobec wspólnoty Kościoła do tego, aby towarzyszyć w chrześcijańskim wychowaniu i formacji życia.

Świadek bierzmowania ma więc pomóc podopiecznemu poznawać słowo Boże. Najlepiej gdy to słowo Boże jest wcielone w niego, w nim żyje. Są ludzie prości, którzy nie umieją dyskutować, ale w ich życiu „tak” jest „tak”, a „nie” oznacza „nie”. I to „tak” jest zgodne z Chrystusowym, i „nie” jest zgodne z Chrystusowym: nie zabijaj, nie cudzołóż, nie kradnij, nie mów fałszywego świadectwa, nie pożądaj żony bliźniego twego, czcij ojca swego i matkę swoją, będziesz miłował Boga całym sercem, nie będziesz miał bogów cudzych przede Mną. Są to proste rzeczy, ale aby żyć według przykazań, trzeba mieć motywację od Chrystusa, który jeszcze do tych przykazań Dekalogu dodaje przykazanie nowe o Boskiej głębi, dostępne jednak ludzkiemu pojmowaniu, a potem widoczne w świadectwie dzięki Duchowi Świętemu działającemu w sakramentach³⁹.

Świadców bierzmowania (*patrinis*) zobowiązani są pomagać w poznawaniu słowa Bożego przez kontakt osobisty, przez przykład i przez słowo wspomagające, wyjaśniające. Cała rola tychże świadków – tak zresztą jak cała rola rodziców wobec swoich dzieci – polega na wspomaganiu ich w wyznawaniu wiary w Jezusa Chrystusa w życiu codziennym. Nie tylko w świątyni, gdzie wszystko jest na swoim miejscu. Trzeba uwrażliwić młodego człowieka na słuchanie słowa samego Boga i odesłać go z kościoła, ze świątyni, w tę dżunglę współczesną, w ten labirynt splecionych problemów, gdzie każdy siebie zachwala, gdzie każdy sobie zdobywa sympatyków. Odesłać go, by idąc pokazał, kim jest uczeń Chrystusa⁴⁰.

³⁷ Por. R. Kantor, *Chrzestny, czyli kto? Kanoniczna pozycja rodziców chrzestnych*, „Currenda” 2011, nr 6, s. 772.

³⁸ Por. T. Rincón-Pérez, *La liturgia y los sacramentos en el derecho de la Iglesia*, Pamplona 1998, s. 152.

³⁹ Por. R. Kantor, *Chrzestny...*, s. 773.

⁴⁰ Por. *tamże*.

Rolą świadka bierzmowania jest także, by sakrament bierzmowania nie był przyjmowany z marszu, pod sznurek, gdyż bez właściwego przygotowania nie daje możliwości osobistej decyzji, nie wiąże z Kościołem, nie wprowadza w liturgię, w parafię⁴¹. Proboszczowie, wikariusze parafialni powinni prosić świadków bierzmowania, tych którzy podejmują tę miłą, ale pełną chrześcijańskiej odpowiedzialności posługę, żeby sami sobie przy tej okazji zweryfikowali własne chrześcijaństwo. Być może wtedy sami świadkowie bierzmowania kiedyś powiedzą, że to był niezwykle przywilej, że ktoś ich o tę posługę poprosił.

Literatura

- Adamowicz A., *Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych według Kodeksu prawa kanonicznego oraz Kodeksu kanonów Kościołów Wschodnich*, Lublin 1999.
- Bączkiewicz F., *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchownych*, Opole 1958, t. 2.
- Bóg i świat. Rozmowa Petera Seewalda z kardynałem Josephem Ratzingerem*, Kraków 2005.
- Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1957.
- Codex Iuris Canonici* (1917).
- Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1993*, Lublin 1994.
- Janczewski Z., *Bierzmowanie – sakrament chrześcijańskiej dojrzałości czy pożegnanie z Kościołem?*, „Prawo Kanoniczne”, 2008, nr 3-4, s. 209-225.
- Kantor R., *Chrzestny, czyli kto? Kanoniczna pozycja rodziców chrzestnych*, „Currenda” 2011, nr 6, s. 765-774.
- Kantor R., *To Bóg jest miłością a nie miłość bogiem*, Tarnów 2009.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1994.
- Kodeks prawa kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego. Edycja Polska na podstawie wydania hiszpańskiego*, red. P. Majer, Kraków 2011.
- Krzywda J., *Komentarz do kan. 893 KPK*, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. W. Góralski i in., Poznań 2011, t. III/2, s. 80-81.
- Obrzęd bierzmowania według Pontyfikatu Rzymskiego*, Katowice 1975.
- Pastuszko, M., *Sakrament bierzmowania*, Kielce 2005.
- Nycz K., *Duszpasterskie aspekty przygotowania młodzieży do sakramentu Bierzmowania*, „Currenda” 1995, nr 4, s. 633-643.
- Papieska Rada ds. Jedności Chrześcijan, „Dyrektorium ekumeniczne” z dn. 25 marca 1993 r., nr 98.
- Pawluk T., *Bierzmowanie w świetle postanowień Soboru Watykańskiego II i posoborowego prawa kanonicznego*, „Prawo kanoniczne” 1977, nr 20, s. 177-193.
- Rincón-Pérez T., *Comentario al c. 893*, w: *Comentario Exegético al Código de Derecho Canónico*, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Ocaña-Rodríguez, Pamplona 1997, t. III/1, s. 568-571.
- Rincón-Pérez, T., *La liturgia y los sacramentos en el derecho de la Iglesia*, Pamplona 1998.

⁴¹ Por. K. Nycz, *Duszpasterskie aspekty przygotowania młodzieży do sakramentu Bierzmowania*, „Currenda” 1995, nr 4, s. 639.

Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje, Poznań 1967.

Szafrański A. L., *Z badań nad charakterem sakramentalnym bierzmowania*, „Roczniki teologiczno-kanoniczne” 1955, nr 2, s. 29–60.

Sponsor for Confirmation in John Paul II Code of Canon Law. Some remarks regarding canon 893.

Summary

The Code of Canon Law gives such a definition of Confirmation: “The sacrament of confirmation strengthens the baptized and obliges them more firmly to be witnesses of Christ by word and deed and to spread and defend the faith. It imprints a character, enriches by the gift of the Holy Spirit the baptized continuing on the path of Christian initiation, and binds them more perfectly to the Church”. The Code gives also qualifications necessary for being a confirmation sponsor: “have completed the sixteenth year of age, be a Catholic who has been confirmed and has already received the most holy sacrament of the Eucharist and who leads a life of faith in keeping with the function to be taken on, not be bound by any canonical penalty”. Sponsor for Confirmation is not a „figurehead”, but a favoured person, which is honoured to accompany a young man in his way to Christian perfection. Therefore, it is important to prepare sponsor to the ceremony as well as to undertake all duties towards newly confirmed, especially regarding his growth in faith.

Keywords: confirmation, sacrament, sponsor for confirmation.